

Megjelenik a Társalkodóval minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetni helyben a szerkesztő's kiadó tulajdonosnál uri utca 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletében, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy külföldi tartományokba kívántató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Ertesítőben mindenféle hirdetés félével és pontosan és jutányosan közöltetik.

FÖGLALAT. Magyar- és Erdélyország. Kinevezések. Összeállítások a hon legközelebb teendő körül VII. Fáy Andrásról; horvátországi tartománygyűlés folytatása; Pest és Trenchény megyék közgyűlései; lap szemelvény; budapesti napló.
 A m e r i k a. (Rabszolgakereskedési ügy; folyvástizavargások a laplatai státusokban; buza és lisztállítás; franciaia követ.)
 P o r t u g á l i a. (Külföldi lapok nyilatkozásai; elegyhírek.)
 S p a n y o l o r s z á g. (Elíteltetések; ujonezszedés miatti nyugtalanokodások)
 F r a n c z i a o r s z á g. (Miniszteriumot illetők; angol's francia lapok közli vita Algir fölött, touloni égés-okozta kár; algiri legujabb tudósítások)
 A n g l i a. (Gabona-bevitel Irlandba megengedtetve; statisztikai adatok; burgonyamételey.)
 É r t e s í t ő; dunavizállás pénzkelet.

Magyar- és Erdélyország.

Ó cs. 's ap. kir. Főlsége f. évi nov. 5kei legfelsőbb elhatározata következtében F e y e s Antal cs. k. egyetemes udv. kincstári tanácsnokot statustanácsi előadóvá; B u s a n Heimán bántáblai ülnököt a' horvátországi ítélőtábla elnökévé; L e n t u l a y Bened. zágrábmegyei volt első alispánt pedig bántáblai ülnökké kinevezni 's a' pozsonyi főpostai igazgatóságnál megürité ellenőrségre P a u e r Ferencz eszéki postastiztet legkegy. alkalmazni méltóztatott.

Összeállítások a' hon legközelebb teendő körül. VII. Miután az egyenes kivetés rovatát közt mindenkor eredhetnek behajthatatlanságok 's erednek is; noha szigorú törvények és szoros személyes, nem pusztán hivatalos felelősség mellett, aránytalanul kevesebbek, mint eddigi ajánlatinknál szoktak: ezen behajthatatlanságok 's más eredhető károsodások pótlására 's mennyiben ezek ki nem mérítnék a' jövedelmet, tartalék-összegek növelésére, rendelhetne a' törvényhozás, némelly indirect adózások k a t i s. Illyen jövedelemforrások lehetnének:

- a) Lajstromozási díjak, minden birtok-változástól, vagy is ugynevezett laudemiumok.
- b) Percent, vagy önkéntes ajánlás, minden véletlen nyereségnél, örökösödésnél, mit szerencse kedvező kénye dobott valaki javára elő 's miknél a' kedély hajlóbb, közjóért is tenni valamit a' sors ajándékozásából.
- c) Taxák olly fényüzési cikkekétől, mik inkább tulmivelt, tulhajtott izlésnek kinövéscsi, mint szükség vagy kényelem tárgyai, 's miket hazánk nem nyújthat.
- d) Absentismusi díjak.
- e) Czimektől, rend-decoratioktól is fizetethetnék valami az ország kincstárába.
- f) a' só felemelt ára, és mig fenállnak: a' honfiusitási taxák, mik szinte az országos kincstár kezelésére alárendeltetnének.

Ezekhez jöhetnének még a' vámok, hogyha azok megváltatnának. Többeket is köthetne ezekhez a' törvényhozás bölcsesége; például: papi jóságok congruait, megürité papi jóságok jövedelmeit, vegyes donatiók pénzeinek egy részét, pályinka-accsikakat, nemesek harminczaditól mentességének eltörlését a' törlesztési évekre 'sat. Az 1741ben javasoltatott taxa-emelést azon egyházi hivataloktól, miket külföldiek kapnak honunkban, ezek sorába utalványoztatni nem kívánom, mert magok az illy hivatal-osztások is törvény-elleniek. Ellenben használatathatnának ide olly alapítványok, miknek rendeltetések megszüntek, továbbá azon pénzbéli büntetések, miknek egy részét, minden igazság-kiszolgáltatás józan logikája ellenére, a' törvény az itéletmondó bírónak adatni rendelte; és a' végrendeletek némi taxái, mik épen nem fognának ellenkezni törvényeinkkel és szokásainkkal, miután clerus seminariumnak, polgárok városi kórháznak, végrendeletileg hagyni köteleztetnek. És ha ez zárt testületek, kasztok irányában történik, sokkal jogosabban történhetik egyetemes hon irányában. Az azonban már ezen sorjegyzékből is látható, miként nagyrésze ezen indirect adózási forrásoknak, nem egyéb virtualitásnál, 's kevéssel több még jelenleg, mintha holdbéli birtokunkra tennék utalványozásokat; azok, noha igazságosak, még előbb kivivandók. Valamint abban sem kell csalódnunk, hogy kellenél többet

számítsunk az indirect adókra; mert legtöbbnyire bizonytalan jövedelműek azok, 's a' szükséges ellenőrség és kezelő számosabb személyzet, nagyrészt fölemésztik azoknak.

Érintém főlebb, miként az országos kincstár tervének dietán kidolgozott részletei, legnagyobb részben meg fognának maradhatni a' nagyobbserű országos kölcsönnel is. Legyen azonban szabad ezen részletekre nézve tennem némelly észrevételeimet.

I. ó r i s, m i a' h i t e l i n t é z e t e t i l e t t:

a) olly alakban, mint az tervezve van, kevéssé fog nézetem szerint, az megfelelhetni feladatának. Tudniillik feladatra az fogna lenni, hogy a' földbirtokos iparát minden nyügeitől feloldozni 's gazdaságát felszerelni segítse. Ugy de ha terv szerint eladósultaknak nem ad kölcsön, szép részét a' földbirtokos emancipálatlanul hagyja. Továbbá a' gazdának, főkép honunkban, hol csekély fogyasztás miatt a' termesztyénynek ára nincs, olcsó pénz kell, rajta csak olcsó pénz segíthet. Ha nemzet nagy tömegben vesz pénzt kölcsön, jutányosb kamatlábbal kapja azt, mint kisebbben egyes fogná kaphatni. 'S ha teszem félperccenttel adja ki fentebbi pénzt egyeseknek, mint maga kapta, még jutányos és jótékony marad a' kölcsön egyes földbirtokosra nézve is; részint azért, mert törlesztésre nyeri azt a' nemzetől, részint maga saját hitelére, tán illy kamatlábbal sem bírna kapni kölcsönt. Azonban a' hitelintézet 5% kamatot követel a' maga kikölcsönzéseitől. Ez gazdának sok; mert ha hozzávesszük a' kölcsönvételekhez tervileg kötött költségeket és fáradsalmakat, a' kamatláb nem leendő olcsó 's főkép kisebb kölcsönöknél nem fogná megérdemlenni a' vesződséget. Tekintsük ezt közlelbről. A' kölcsönért folyamodónak költségebe kerül: aa) a' királyi táblai bizonyítvány; bb) kerül. táblai bizonyítvány; cc) megyei bizonyítvány a' felől, hogy nincs pör ellene; dd) betáblázási kivonat; ee) törv. hatósági bizonyítványa a' felől, hogy képességgel bír és birtokban van; ff) 1840:21tcz. szerinti összeírás és fölméretés; gg) ismét bizonyítványa a' felől, hogy telekkönyvbe bejegyezve áll; hh) ügynök becsüje a' hely színén; ii) igazg. hoz teendő utja a' pénz-fölvétel végett, mi ha messziről esik, nem épen csekélység; kk) törvényes bizonyítás, mellynek jelenlétében a' kötelezvényt aláírja; ll) a' kölcsönt magára betábláztatja; mm) telekkönyvbe bejegyezteti; nn) leiratások 's más scripturisticiumok is pénzbe kerülnek; oo) pénzfölvételnél újra kellenek bizonyítványok; kötelezvény - betáblázásról, bejegyzésről, 's mind törvényhatóságtól, mind törvényszékektől a' felől, hogy azóta pör ellene nem indított; pp) 1/4 % beszámítási díj és 2 % tartalék-tökei díj letartóztatnak a' kölcsön tökéjéből; qq) félvélenként előre kell fizetni a' kamatot és törlesztést, és így ennek félévi kamata ismét költség; rr) kamat és törlesztés lefizetésük végett félvélenként vagy Budára kell utaznia, vagy a' kijelölt hat hely egyikére, mi ismét költség; valamint új költség az is, ha nem Budán fizetettvén a' kamat és törlesztés, jelentést kell tennie Budára 's egy hónappal előbb fizetnie le amazokat; mert újra kamatnak és törlesztésnek egy hónapi kamatja veszel; ss) minden részletes lefizetés, vagy kötlevének kivétele, egyegy budai utba és költségbe kerül; tt) ezeken kívül minden osztályi, örököségi, birtokváltozási bejegyzések 's följelentések költségbe kerülnek. És ezen költségek egy része, egész az ii-ig, mind veszőbe megy, ha a' kölcsön meg nem ajánlatik.

Nagy hiánya az a' dietái tervnek, hogy némelly eljárás 's bizonyítvány-kiadási díjakat meg nem határozott a' törvényhozás 's e' részben a' folyamodó, zsarolásnak vagy álszemérmű zaklatásnak marad kitéve. 'S milly nyomozó és határozatlan kötelezés az reá nézve, hogy az adós tartozik magát alávetni az intézet minden törvényszerű határozatának, mit előre nem tudhat! Nem minden, mi törvényszerű, egyszerűsmerind a' kölcsönvevőnek körülményeibe illő. Kellemtlen az is, hogy a' lekötött jóság, jövedő, tán gyermekek közti osztálya is, a' 38 és 39 szakasz szerint, az intézet beléeggyezésétől függ. Egy szóval: én hitelintézetünknel, a' kikölcsönzési ovako-

dást, szinte a' körülményességig tulvittnek és nyomasztónak találok.

b) A' hitellevelek kibocsáttatását alkalmasnak vélem ugyan, de főkép mindgyárt megindításkor az intézet fő munkálati forgalma tengelyéül nem ohajtanám vétetni azokat. Hiszem, hogy miután ország áll jót értettök, idővel tán agióval is kelendnek 's kiadandjak a' külföldnek fizetendő leszámítási díjt; de már forgalomban álló bécsi bankjegyek irányában, miknek folyami értékök politicalai eseményektől és kincstári körülményektől is függ, nagyobb mennyiségben bocsátni ki hitelleveleket, nem tartom veszélyeztetés nélküli munkálatnak, sem honra sem magányosakra nézve.

c) Törvényhozásunk, a' hitelintézettel, mint mondani szokták, két legyet kívánt ütni egyszerre; tudniillik annak munkálatával közvetve a' telekkönyvet is be akarta csúsztatni. Szent a' czél, mert hiszen a' földbirtok ingósítása, minek szüksége olly égető, telekkönyv nélkül, képtelenség. De czélra vezető é c' végett a' választott eszköz? Ha csak az használja hazánkban a' telekkönyv hitelét, kinek néhány év alatt kölcsönvételre van szüksége, 's e' végett hitelintézetre szorul, nem leendő általános a' telekkönyv behozatala, 's hosszú évek során is alig birandjuk némi sikerét; azt számba sem vévén, hogy az egyenkénti részletes fölmérések, becsük, 'sat. sajnosabb költségeikbe kerülendnek, az egyes, különben is megszorultaknak. Én azt vélem, ott, hol ezer üdv és szükség parancsol, ott, hol az alapot már bírjuk, met-szeni szükség a' csomót, nem bibelődve oldozgatni azt. Mondja ki a' törvényhozás, a' kitűzött határidő alatt, multhatlanul az egész hazában végrehajtható k é n y s z e r i t e t t t a g o s z t á l y t é s a r á n y o s i t á s t, 's biztosan megnyerendi a' telekkönyvet, sőt mellette sok egyebet is. Nevezetesen:

aa) nyerend a' haza egy telhetőleg tökélyscatastert a' nélkül, hogy az neki milliókba és drága évekbe kerülne; azt nem is említve, hogy miként Frankhon és más országok példája mutatja, az országos költség és felügyelés mellett eszközlendő fölmérések soha sem olly biztosak, mint hol privát érdekek ellenörködnek felettök. Nálunk már 1723-ban megrendeltetett az orsz. összeírás, de nem történt 's tán jobb is, hogy akkori nézetek szerint, nem történt semmi. Azonban jóllehet nem kívánom is jelenleg, teljes catastertől függesztetni fel, országos kincstári teherviselésünket, mert a' kivivandó sok üdv tekintetéből, nem halunk belé, mint eddig sem halunk, egy kis ideiglenes aránytalanságba, mi csak a' mult dietái kivétési kulcs szerint is, nem fogná igen aggasztó lenni; de erősen hiszem, hogy a' catastert végre sem fogjuk kikerülhetni. Már pedig csak illy tagosztályokból kifolyó 's telekkönyvek által utánpótlott catastroter fogja idővel nyújthatni kezünkbe, minden köztelherviselés kikerülhetlen előzvényét, az igazságos kivétési kulcsot. Jelenleg, mi rovatba és tulajdonosságba fogjuk kivétésinknél például vehetni, hogy egyebet ne említsek, félbitangban álló közös legelőinket 's közlegelőit is szolgáló erdeinket? mik mintegy 50 millió holdainkból 8 millióra ütnek 's így közel egy nyolczadát teszik hazánk föld terének?

bb) Csak illy kényszerített tagosztályok és arányosítások után, fogjuk birhatni a' honnak földbirtoki biztos statistikai adatit 's hazánk e' részbeni általános áttekinthetését.

cc) Nem szükséges fejtegetnem, azon számtalan előnyt és üdveket, mik illy tagosztályokból a' mezei gazdálkodásra kifolyának. Azok leghatalmasb rugóji fognának lenni a' nemzeti gazdagság gyarapulásának. Biztosan tudnia mindenkinek: mi sajátja? 's azt egy tagban, idővesztés nélkül és szabad belátás szerinthatnathatnia, kiszámíthatlan nyereség honra és egyesre nézve!

dd) Illy kényszerített tagosztályok, végkép elhatározván a' közbirtokosság 's ez ez jobbágy-közt birtok-viszonyokat, mik folytonos surlódás mételeyi hazánkban, igen jótékonyan fognának hatni a' nemzet erkölcsiségére 's megszűlni a' rokoni, baráti és szomszédi békét és egyetértést.

unkás-
ó közé-
vel fog
ozással
rmány,
tavaszi

edvény-
a követ
k kivé-
eté. Se-
ló a' ki-
rvényes
a' fran-
francia
árzottan
ivégez-
ozék -
esítését
e tüstint
ezkedés
ég bizo-
pasává

ezár a'
Sebasto-
hajó éj-
bb hadi,
Woron-
ejövetel
ghajóra
ereg fő-
látogató
szának,
nevezett
hajóhad
utazása
ezetesen
utazási bá-

1845.

rajmok-
arai nem-
elik-ház-
2-3

felállítás
fizetéssel
i össze-
gya va-
almaztat-
tott folya-
évi de-
a magyar
tani 's u-
nebeli te-
és k, ugy
tájon di-
zük iránt
k.
2-3

Kokorizsa]
8 90-100
8 50-60
0 75-80
0 51
0 85-120
2
0 45
0 75-60

140 fr
133 1/4
88 1/4
107 1/2
685

A' tagosztályt megengedve, már kimondá törvényhozásunk, 's így az alap már letétetett, sőt számos tagosított helyben birjuk is már annak üdveit. Hogy azt a' törvényhozás egyszerre kötelezőleg ki nem mondá, oka egyedül az érdekek féltékenysége 's azon hiedelem vala, hogy idővel a' tett próbák és jótékony példák önként megszülemlendik a' közohajtást 's előkészítendik az általános megrendelést. Most már egyedül apró önzések lidérezkedései hátráltatván a' tagosításokat, eljött az idő, melyben biztosan kimondhatná a' törvényhozás: miként ezentul a' tagosztályt, egyik vagy másik félnek kérnie nem szükség, hanem annak bizonyos kitűzött idő alatt, akarják nem akarják a' felek, mulhatlanul eszközöltetnie kell, olly formán, hogy az e' körül szükséges maradás és gyalog munkákat a' jobbágyság, a' pénzübeli költségeket pedig az uraság vigye. Tán egyéb megkönnyítéseket is rendelhetne a' törvényhozás bölcsesége.

Nem tagadhatom, hogy én az országos kikölcsonzésekét még most eleinte inkább ohajtottam volna, nem hitelintézetet, hanem egyszerű adósságmentési 's felszerelési kikölcsonzések alakjában eszközöltetni, még pedig nemcsak kellő bátorsági biztosításra terjesztve ki az országos szoros ügyelést, hanem különösen arra is, hogy a' kölcsönvett öszvegek mulhatlanul és kötelezőleg csak ama két célra fordíttassanak a' magányos honfiak által. Ez nem gyámkodás, hanem közanyának, a' honnak gondoskodása. 'S nem tette-é ezt más egyes eseteknél is a' törvényhozás? például: nem korlátozta-é egyesek visszavételét az erdők használásában, a' sequestrum tárgyában? 'sat. E' tekintetből már az 1827 diki orsz. kincstári küldöttség is azt javasolta, „hogy az alakítandó orsz. kincstáról azok nyerjenek praeferenter kölcsönöket, de quibus positive constiterit, hogy gazdaságaik javítására, felszerelésére fordítandják azt.“

Hogy a' fényűzés annyira megrongálta jellemünket, hogy mint az orsz. kincstár és hitelintézet kidolgozott szabályai bizonyítják, pénz dolgában, egyáltalában nem bízunk egymásban, mutogatni nem szükség. 'S nem fogna-é keserű hűtlenség lenni egyes honfiak és cél-ölő vesztesség a' hon részéről az, ha a' nemzetnek általános áldozata sikerben könnyelműleg kijátszának?

Egyébiránt tervezett hitelintézetünk ellenében, mindenkor az fog fő ellenvetés maradni, hogy az nem gazdaságos. Mert hitelleveitől 5% kamatot fizetend, még pedig nagy részben a' külföldnek, mitől 3-4 percentre pénzt kaphatna eleget. 'S mi okozza ezt? Egyedül az, hogy valami nagyobb szerű kölcsönbe bocsátkozni 's huzamosabban terhet viselni remegünk 's inkább — fillérezünk! Nem ohajthatóbb-é, hogy körülményinkben a' haza inkább, mint közanya nyujtsa önkára nélkül segélyeit maga fiainak, mintsem mint banquier a' maga adósainak? — Azon esetben, ha kormány irányában, a' hitelintézet viszonya tisztába nem hozhatnánk inkább ohajtnám azt egyesületi téren, mint alkotvány-ellenesleg törvényhozásin létesíttetni.

2-or Megyéek osztályozására nézve, azon kérdés számvetele mellett: van-é a' megyének piacza, vagy nagyobb közlekedési eszköze? a' földbirtokosztályozás kiadásul megvalloink inkább ohajtanám felvételni azt: mennyi magot ad termésül a' föld? mint azt: mennyi készpénzt hoz az be? 'S ez nagyrészen áll a' megyei egyes kivetésnél is. Mert a' föld hasznabérli jövedelmezését nemcsak a' föld minősége, hanem még inkább az azt környező szorgalom, vagy föld szükléte szokta okozni, 's megtörténhetik, hogy teszem Pestmegyében fentebb fog kiadathatni bérbe, egy veresvári sovány holdföld, mit szorgalmas sváb mivel, mint a' györgyei kanaani föld. 'S méltányos-é a' szorgalmat rónunk meg a' természet önkéntes jótéteményezése irányában? Erre annál nagyobb tekintettel szükség lennünk, minél huzamos idejű a' közteherviselés. Ugyanis azon földbirtokosnak szorgalom gyarapodtával csakugyan biztosabb kilátásu jövedője van, kinek fölőleg bő a' termése, mint ki csak azért kap jelenleg nagyobb hasznabért, mert a' föld vidékben szük 's jelenleg a' mivelési szorgalom élénkebb.

Kérdésbe lehetne venni azt is: ha nem fogna é tanácsos lenni mindenféle önkény és nyomasztások kikerülése végett — mert egyes megyék szükebb térein sok érdek-surlódás és egyes zsarnokság játszhatja szerepét — az 1828 ki öszveírás alkalmakor, de kissé felületesen használt ellenörködést is használni a' kivetés valamelyik stadiumában jobb rende-

zéssel, tudniillik a' szomszéd megyékét?

Egyébiránt, ha az orsz. kincstár ajánlatának csak nyomorú 3 évre kell kiterjednie, valóban nem érdemes ehez azon sok vajadás, költség-idd- és munka-fecsérlés, miket tőlünk ezen parányi ajánlat előkészületei el fognának rabolni. Példaul az időre nézve, a' diétai kidolgozás szerint mondhatni fele, ha nem két harmada a' három évnél, az ajánlat munkálatiban veszne el. Diéta-berekesztetés után legalább egy hónap kell relatióra és rovatok közlésire; 15 nap mulva kezd a' megyei küldöttség munkájához. Legalább is kell egyegy megyében középszámitással 4 hónap, míg ez az öszveírással, tudniillik: mennyiség-nyomozással, haszonvételek kiszámításával, földek osztályozásával, köztteherviselés alá nem tartozó földek elkülönítésével, személyek öszveírásával, térképek, osztálylevelek, számadások, szerződéses 's tán levéltárak áttekintésével, tanuk ki- és szakértők meghallgatásával, térképek, telekkönyvek hitelesítésével, tán fölméretésekkel is, hiteles másolásokkal 's kivetéssel elkészül. A' kivetés ismét négy hónapig tétetik ki a' megyénél a' végre, hogy reá mindenki megtehesse észrevételeit. Ezek kiadtván az öszveíró küldöttségnek, ez azokra nyilatkozást ad. Erre kell mintegy 15 nap, sőt ha sok az észrevétel, egy hónap is. Ekkor az átvizsgáló küldöttség megy ki hely színére 's felvilágosítást ad. Ez ismét körülbelül egy hónapot visz el, ha többfelé kell járnai a' küldöttségnek. Mindezek a' törvényszéken fölvétetvén 's elíteltetvén, az öszveírás kiigazítatik, mi ismét néhány napba kerül. Mert mindezen eljárásokra nézve ne egyes helységet, hanem egész megyéket vegyünk fel 's ezek közt olly terjedelmeket is, mint Bihar, Nyitra, Pest. Igaz, több küldöttség is fűradozhat a' megyében egyszerre; de mennyi a' baj ez esetben az egyformaság eszközölésével! — Törvényszéki megállapítás után a' számvető dolgozik a' kivetésen 's ez közgyűlés elibe jő. 'S hát ha még ez hiányt talál benne? Ezután 30 nap kell az individualis kivetés kinyomatására. 'S végre jó a' behajtás. Az évenkénti kiigazítás és öszveírás ismét kétkét hónapot vesz el, mi három évre félvet tesz. De ezt ismét referálni kell a' közgyűlésen; mi után az alispán a' küldöttséggel megteszi a' kivetést 's annak kiigazítását. Erre kell legalább 15 nap. Ez három évre újra 1/2 hónapot tesz. Ezután exactor teszi meg a' kivetést, mi három évre ismét 1/2 hónapot vesz el; 's még ezen exactori kivetés is közgyűlésre vitetik. Sőt még a' kiigazítás ellen is folyamodhatni. Vegyük ezekhez a' behajtást, pénz-beadást, kezelést, mi végett dicasterialis ág és országos testület állítatnak fel 's látni fogjuk: milly öszszefont gépezet, mennyi járás kelés, mennyi idővesztés és fáradalom, nyomorú három évi subsidiumocskáért! — Mi a' költséget illeti: vessük fel az öszszeíró küldöttség fuvarozását, napidíjait, elfogadtatását, tanuvallatásokat, hitelesítések költségeit, lajstrom és nyugtatóványok nyomtatását, perceptorok fizetéseit 'sat. 'S mindezt megyénként, királyi városokként 's meggyőződünk a' felől, hogy sovány görcs-lóhoz kissé drága a' kötőfék! Igaz, hogy mindezen fáradalmak, idővesztések és költségek kikerülhetlen járuléka a' közteherviselésnek, 's egy nagyszerű kölcsön huzamos éveire nem is sokálnám azokat, de három évrei ideiglenes és bizonytalan sikerű teherviseléshez, igen.

Egyébiránt azon esetben, ha a' törvényhozás az országos kincstár alapjaul a' nagyszerű kölcsönt fogadná el, a' kivetés évenkénti kiigazításai — kivévén tán az osztályok változtatását — fölőlegesek, sőt csüggesztők fognának lenni. Igen megnyugtató az, ha valaki huzamosb teherviselésnél némi bizossággal előre tudhatja: mi leend terhe? 's e' részben Széchenyi gróf telekdíji garasai nem megvetendők. Azonban igazság-elleninek vélem azt is, hogy előre egyszerre változhatlanul határozatassék meg: ki mit fizetend évenként az egész törlesztési idő alatt; és ezen járandóság még azon esetben se változék, ha tán néhány év alatt valamely országos befektetés, teszem: csatorna, vaspálya vagy felállított nevezetes gyár jótékonyága által a' birtok jövedelme kéthárom annyira rugott volna is fel. Legczélszerűbbnek vélném ez esetben 8-10 évi cyclusonként tétetni meg a' kivetési kiigazításokat.

3-or A' kezelésre nézve. Miután az országos pénzügyi munkálat alapja ez uttal vetetik meg, természetes, hogy annak alkotványos szellemében szükség történnie, ha némelly hiányai fenmaradnának is. Hiányt könnyebb pótolni, mint tévesztett

vagy elhanyagolt szellemet. Tehát kormányunk irányában tisztába szükség hoznunk a' kezelés dolgát; miről már szólottam. Azonban más részről ovatosaknak kellennünk, nehogy a' kezelés felelősségének határit tulterjesszük, mint igazságos vagy hon javára üdves's kezelőink kezét károsan megkössük azokkal. Egy legyen a' felelős, ez helyes; mert erkölcsi testet bajos feleletre vonni. De ha erélyt, kivételi ügyességet, sikert várunk ezen egytől, tehetőséget, tért, kört, szabad mozgathatást is engedjünk munkásságának. Tehát ovakodjunk szinte odáig akarni terjesztetni a' felelősséget, hogy a' kincstár-igazgató, még a' gyakorlati munkálkodásokban történhető gyarlósági tévesztésekre, tán emberei történetes hibáira 's előre nem látható eseményekre is, — miket a' diéta kezelési szerkezetében a' „gondatlanság“ szó nem egészen látszik kirekesztetni — feleletre vonható 's büntethető legyen. Tévesztéseket teszünk saját legérdekesb dolgainkban is. Vétkes hanyagság, hűtlenség, hivatalos visszaélés és törvényesség elcsúszás rámáji a' felelősségnek. Azonban megvalloink, azon esetben, ha az ország minden kijelése nélkül egyedül a' kormány nevezné ki az igazgatót, még az ügyetlenség rámáját is azokhoz ohajtanám csatoltatni; ez nem több, mint igazságos. Törvény által kössük meg az igazgatót, de csak elibe szabadó teendők kijelöléséi és irány-adásai, nem pedig kivételek részletei által; mert a' kötött kezek kevesebbet hibáznak ugyan, de nem is igen tesznek kitűnőt. Legfontosabb időszak levén a' kezelésre nézve a' diéták köze, ovakodjunk, nehogy ezen időre felügyelés vagy ellenörőség ürügye alatt csakugyan erkölcsi testületnek, legyen az bár dicasterium, olly hatalmat engedjünk a' felelős igazgató felett, mely a' maga rendeleteivel annak egész felelősségét paralyzálhatná.

4-or A' mire fordításra nézve. — Három-féleképen ohajtanám használtatni az országos nagyszerű kölcsönt:

Tartalék-öszvegül (Reserve-fond) öt millió forintot kívánnék külön kezelletni. Ezen öszveg végrendelgetése fogna lenni: véletlen nehéz idők esetére a' honnak segélyt nyujtani 's azt újabb áldozattól fölmenteni. Szükségig a' tőke, kamatok és ezek kamatai által szaporíttatnék; addig pedig ezen pénztár minden pénzei, biztosítások vagy jótállások mellett, törlesztésre 's csak annyi percentre, mennyibe magának a' hazának esik kölcsöné, 's előlegezésekre a' szerint fordítatnának, hogy kamat és törlesztés által, főkép az első években a' kölcsönvevők minél kevésbbé terheltessenek. Alapszabályul lehetne ezen előlegezésekre nézve tenni azt, hogy azok különösbbeben olly gyárookra, vállalatokra, intézetekre tétessenek, mik a' hazának szükségesegek 's annak felvirulására munkálnak, mik azonban a' hon közerdeke mellett magányosoknak jövedelmeznek, de magányosak erejével nem létesíttethetnek. Hogy az öt millió tőke csak egy pár évtized alatt is, ha addig vesztély nem éri a' hazát, tetemes öszvegre fogna felrugni, kétséget nem szenved, 's addig mennyi üdvest fogna segíteni létre!

b) Különösen urbér-váltási előlegezésre ohajtanám a' nagyszerű kölcsönnek, a' legutolsó befektetésekre esendő néhány millióját fordítatni olly módon, hogy a' telhető legjantányosabb kamatra 's legkönnyebben viselhető törlesztésre adatnék az ki a' magát megváltani kívánó jobbágyságnak. Ugyanis az urbér-váltás kettős tekintetből tartozik a' hon alap-teendői közé: aa) mint szabad földet és szabad kezelt alkotványos alap; bb) mint a' status-gazdaságnak hatalmas emeltyűje; mert szabad föld többet terem, szabad kéz többet és jobbat termeszt; a' váltás-pénz pedig ugyanazon földbirtokosnak megy, kinek arra, adósságtól menekülhetésre és gazdasági szerelésre nagy szüksége van. E' szerint én az urbér-megváltást a' földesurra nézve kötelezőleg kívánám kimondatni, ennek módját, becslését, biráit főbb szabályokban országosan megállapítatni 's az eljárást telhetőleg meggyorsíttatni. Hogy az általános 's jobbágyra nézve is kötelező megváltást még most nem kívánom elhatározatni, oka az, hogy az urbér-váltás némelly vidékeken 's némelly körülmények miatt még korai fogna lenni; miután számos helység jobbágysága a' még szük 's megrekedt kereset-módot miatt nem bírná jelenleg olly jövedelmezőleg használni megváltandó urbéri napjait és munkáit, mint azt a' megváltás súlya kívánná, 's így a' megváltás ez esetben reá nézve alig fogna még lehetni jótékony.

Legyenszabad e' fontos tárgynál némelyekben röviden előadnom nézetemet:

aa) A' hazának, melynek már törvényileg is megismert kisajátítási joga van, egyetemes java, nevezetesen alkotmányi és statusgazdasági érdekei törvényhozás útján kötelezhetik az egyeseket tulajdoni jog sérelme nélkül arra, hogy birtokaik használata ezen érdekekkel ne ellenkezzenek 's így a' kényszerített urbér-váltás biztosan megrendelhető; ugyanban hogy itt is, miként a' kisajátításoknál, magány-egyezkedések nem sikerülése eseteiben igazságos kárpótlás nyújtásának a' tulajdonosoknak.

bb) Ezen kárpótlás fejében a' földesur többet nem követelhet, mint mennyit a' jobbágyi adózások igazságos becslésének tökéje teszen; de azon alul sem kényszeríthet átengedni tulajdonát, mert ennek joga sérthetetlen. E' szerint a' mult országgyűlés egy urbéri telek összes tartozását 23 fr. 30 kr. pengőben állapítván meg, miután ezen becsű nem földesuri viszony tekintetéből történt 's hazánkban ritka urbéri telkekre lenne alkalmazható, az urbéri megváltásra nézve általános sinórmértékül alig lenne használható.

cc) A' földesur részére nyújtandó kárpótlásnak egyszerre és készpénzben szükség megtörténnie, 's a' földesurnak egyegy helységben levő minden jobbágyra nézve összesen értetnie, ne pedig egyes jobbágyokra is kiterjesztetnie. Ugyanis méltánytalanság fogna lenni, pusztá kötelezvény vagy részlegenkénti törlesztés elfogadására kényszeríteni a' földesurat; miután a' hazánkban szinte nem pénzös földesur azonnal robotjai megszüntetése után vonó, szántó-marhákat, szekereket, ekéket leend felállítani kénytelen, 's több cselédet fogadni. De mi legfőbb tekintet, mindkét fél meg kívánván véggépszüntetni az eddigi nyomasztó viszonyt, igen terhes fogna lenni a' földesurra nézve, ha ezen viszonyt legterhesbiké, tudniillik a' fizetés sürgetése, vagy tán épen volt jobbágyának exekváltatása maradna fen számára. Az egyes megváltások pedig nemcsak akadályoznák őt gazdasága kellő felszerelésében, de az eredhető tarkaságok meg fognak nehezíteni annak folytatását is.

dd) Az urbéri váltásnak is kikerülhetlen elővénye leend a' tagosítás, hogy a' közös legelő és közös erdő kedvetlen surlódásai is véggépszüntetheszenek meg 's a' jobbágy biztosan tudhassa megváltáskor: miért fizet? 's mi leend sajátja?

ee) Nem fogna céliránytalan lenni: megváltáson túl az uriszékeket is, mik iránt tudja az ég, rokonzenvet nem éreztem soha, véggépszüntetni; mivel azoknak többé alapja nem lenne, 's miknek költségét 's alkalmatlanságait a' mag nélkül elhalandó jobbágy utáni örökölések nem fognak kipótolni. Ez, valamint a' helység számadásának megvizsgálása is, helyhatósági rendezésig is törvényhozás által lenne elintézendő.

ff) Nem tartanám célszerűtlennek azon kedvezés-nyújtást is a' jobbágyágra nézve, hogy az külön válthatná meg kilenczedét 's külön vagy később robotit. Valamint azt sem, ha a' földesur megegyezésével, főkép még nem tagosított helyeken kilenczedét, földje kilenczed részének természetbeni kihalásával kíváná inkább megváltani mint készpénzzel; mert így minden esetre ennek megmivelését 's magvált nyereségül fogna nyerni.

gg) Nagy kérdés az itt: mi történnék a' megváltásra nézve a' papi tizeddel és sedecimával? hiszen ezek megváltása nélkül még sem fogna teljesen felszabadulni az urbéri föld. 'S ki nem isméri honunkban a' papi dézmalás végtelen alkalmatlanságait és kárait? 'S mily zavar fogna támadni az évenkénti kiszámításokkal, miután előbb kikellene fogni a' jobbágyi terméssel, miután előbb kikellene fogni a' jobbágyi terméssel a' már megváltott kilenczedet — mert csak ennek kiadása után jár a' papi tized — 's aztán jelelni ki ezt! És kérdem: a) alatt érintett kisajátítási joga a' hazának nem terjed e' ki a' papi birtokra is? Kétségtelenül; 's ezt tetleg is gyakorlotta már a' haza, mert nem egy a' péld a' törvénykönyvünkben, hogy rendelkezett a' papi jövedelmekről 's kötelezésekét utalványozott azokra. A' törvényhozás bölcseségétől fogna függni, miután a' clerus egyesei csak usufructuariusok, rendelkezni a' váltás-pénzek mikénti sequestratiók felett. 'S ne higym é, hogy a' clerus, mely némelyekben kezdi már érteni, e' részben is megértendi önjaváért a' kor parancsoló szavát?

Egyébiránt ne ámítsuk magunkat, vélsé hogy az urbér-váltás munkálata tán egy pár milliónyi for-

gáclással is eszközölhető. Lássuk! Egyegy urbéri telek megváltását kilenczeddel együtt tehetjük: 400 pengő ftul mintegy 800 pengő ftig; közép számmal tehát mintegy 600 pengő ftra. Magyarországon Fényes szerint van 250 ezer egész jobbágy-állomány; így tehát az urbéri váltás egész összege mintegy 150 millióra rugna. Ha évenként hat millióra tennők is azok megváltási tökéjét, kik magokat megváltani kívánák, 25 év lenne szükséges az urbéri föld felszabadítására; pedig a' papi tized még nem jó e' számításba. Azonban hiszem, hogy elsőbb években olly toluólólag nem fognának történni ezen megváltások. E' részben gyakorlat fogna legbiztosabban utasíthatni bennünket. Valamint azt is hiszem, hogy az országos nagyobbserű befektetések viszszaárastásai és élénkülő szorgalom csak egy évtized mulva is igen meg fognak könnyíteni a' jobbágyágnak előlegezések nélkül is a' megváltást.

c) A' nagyszerű kölcsönnek többi millióit országos befektetésekre kívánám legcélszerűbben fordíttatni. E' részben ezek szolgálhatnának nézetem szerint fő alapokul:

1) Miután én pénzt, sok pénzt tűztem ki mindennemű haladásunk első eszközeül: kétségen kívül legelőbb is azok lesznek létesítendő, mik pénz-szerzhethesnek és így eszköznek eszközei.

2) Előadott nézetimből foly azok előlegessége, miknek jótékony viszszaárastásaiért nem kell sokáig várunk.

3) Harmadik helyen állhatnának megkezdett, de csak félig létesített intézvényeink.

4) Következzenek azok, mik periodice előforduló tetemes károkat távoztatnak.

5) Figyelmet kívánék fordíttatni azokra, mik pénzt tartóztatnának ben a' hazában.

6) Ezekhez teszem még anyagi, szellemi és alkotmányi haladásunk második eszközét, tudniillik a' képező nevelést is; mit második eszköznek csak azért nevezek, mert ennek is pénz első eszköze.

Mind a' hat pontra nézve közszabályul vétethetnék az, hogy mik olly szoros kapcsolatban állnak egymással, hogy csak egyetemesen létesítve adhatnak kívánt sikert, azokat a' létesítésben ne választjuk el egymástól; mert hiszen sikert akarunk. Folyt. Fáy András.

Horvátországi tartománygyűlés folytat.

19ik pont: „Valamint az elnökség jogát a' többség kimondására nézve kétségbe nem vonja a' rendezéssel foglalkozó küldöttség: épen ugy — ha a' szavazatok többségét kellőleg ki nem vehetni, a' küldöttség véleménye odajárul, hogy a' dolgok illy helyzetében minden határozó szavazattal bíró tartománygyűlési egyednek joga legyen: szavazat-számítást sürgetni, mely kívánat, kivált ha több oldalról támogatatik, az elnökség által helybenhagyandó. Elfogadtatott. 20dik pont: „Ha a' kérdés eldöntése szavazat-olvasásra kerül, ez esetben minden, báni levél által meghívott tagnak neve az elnök által felolvasandó 's az adott voksok az itélőmester által feljegyzendők, kinek megválasztása azonban titkos szavazattal történjék. E' ponthoz a' többség kívánatára függesztetett, hogy a' magyar országgyűlésre küldendő horvát követek is titkos szavazás útján választassanak. Némelyek a' szavazás módját szoroson megkülönböztetni akarák, vajjon például a' megyék részéről, melyek közt az összes voksok fele lesz felosztandó — annak csak egyik, vagy mind két követe fog e' szavazni, 's azon esetben, ha például az itélőmester, vagy a' magyar országgyűlési követek választásában a' két követ különféleképp szavazna, melyiknek voksa fog megyeinek tekintetű? Ez utóbbi esetre kijelentetett, hogy illyenkor a' megye szava meg levén semmisítve ön képviselőji által, az szavazat nélkül marad, miként a' m. országgyűlésen. A' kérdés első részére pedig felvilágosításul adatott: hogy a' megyére eső szavazat-mennyiség annak két követei közt egyenlő mértékben osztatik fel 's közülök mindegyik annyi golyót kap, mennyi voksot képvisel. Ez alkalommal Varasd megye követe indítványozá: hogy minden megyének adassék jog az itélőmesteri 's a' m. országgyűlésre küldendő horvát követi hivatalra két egyedet kijelölni 's ezen kijelöltekhez a' bän sorozhatja maga részéről azokat, kiket akar. Szóba hozatott az ősi szokás is, miszerint az itélőmester minden kijelölés nélkül választatott a' rendek által; mind a' két indítvány azonban, hosszu 's élénk vitakozás után, félrevetett, 's a' kijelölési jog a' nevezett két állomásra elnöki jognak mondatott; egyedül választatásuk módjára nézve fo-

gadtatott el báró K. azon indítványa, miszerint a' választás törvényességére nézve a' szavazatok felénél több kívántatik, mi ha első választáskor meg nem történnék, másodszori szavazás alá csak azon két jelölt kerüljön, kik első izben legtöbb voksot kaptak. Végezetre a' küldöttség elismeri szükségét a' tartományi gyűlésekről vezetendő naplónak, mely célra nézve következőket javasol: a) A' napló ez országok kerületi táblájának két tagja által felváltva díjaztatás nélkül latin nyelven 's lehető rövid tartalommal fog vezetettüni, mert a' küldöttség véleménye szerint az ország lakosinak kívánsága nem az, hogy az ohajtott napló vastag tömeggé szaporíttassék, 's 's ekép célját elhibázza. b) Ezen napló vizsgálására hat censor fog választatni, három a' megyei követekből, három pedig a' többi jelenlevő 's meghívott tanácskozó tagok közül az összegyűlt rendek által. c) A' napló kiállítására vonatkozó költségek, valamint e' tartománygyűlés határozatának czikkei is, melyek ezentul pecsét alatt minden törvényhatóságnak megküldendők, az országos pénztárból fűdöztetnek. A' napló kinyomatása azonban magányvállalkozóknak engedtessek. Az a) alatti pontra vonatkozólag Varasd megye követe indítványozá: hogy az elmaradott beszédek azon nyelven igattassanak a' naplóba, mellyen az a' gyűlés-teremben elszavaltatott; mások ellenben kívánák, hogy a' napló mind két nyelven, latin és horvát nyelven vezettessek — határozat lön: a' küldöttség főnebbi nézete. *) A' b) re megemlítettett: hogy a' ker. tábla ülnökei a' tartományi gyűlésre nem hivatnak meg, ekként tehát ezek a' naplót sem vezethetik, mivel ezen foglalkozás ker. táblai tagjaira lett volna bizandó: ennél fogva ez érdemben a' küldöttség nézetétől elváltan kell határozni; ezen figyelmeztetésre Varasd megye követe indítványa: hogy a' napló szerkesztőji minden tartomány-gyűlésen választatni 's díjaztatni is fognak, lett határozattá. Ugyanezen követ akará még, hogy a' tartomány-üléseken tárgyalatandó indítványok, feliratok 's egyéb tárgyak előbb tollra mondassanak (dictáltassanak), hogy azokat a' követ előre átnézvén 's felettük gondolkozván, több következetesség 's értelemmel szólhasson hozzájuk szönyegre hozatalukkor, mert a' mostani szokás, miszerint a' szönyegre került tárgyat, kivált ha terjedelmesb, alig olvashatni el félig, 's már vita foly fölötte, az érett megfontolással, 's higgadt eljárással igen ellenkezik. Erre nézve K. b. megjegyze, mikép a' m. országgyűlésen minden tárgy előbb kerületi ülésekben vétetik föl 's miután itt kellőleg meghányatott 's kimerítettett, vétetik fel országos ülésben; a' horvát-szlavon tartománygyűlésen ezen kerületi ülések hiányát pótolja a' gyűlés által kinevezett választvány, akarná tehát szónok: hogy minden tárgy előbb ez előtt vitattassék meg 's csak azután e' választvány véleményező jelentésének kísérete mellett hozathassék a' tartományi ülésben szönyegre. Ezen vélemény közakarattal elfogadtatott. Körös követe külön cikkben akará kimondatni azt, hogy ezen tartományok gyűlése a' közönséges országgyűlés beuztatása után 6 hétre öszszehivatandó. Erre elnökbän felhozá, mikép a' tartományi gyűlésekre határozott szabni nem lehet, minthogy annak öszszehivatása legfelsőbb megegyezést kíván. Az a) alatt változtatlanul maradt. Ezzel a' rendezési ügy befejeztetett. Ez ülésben néhány zágrábmegyei közneves által aláírt ovás olvastatott fel, mellyben ezek a' velök egy értelműek neveikben is, — minthogy a' tartományi gyűlésen tőlök a' fejenkénti szavazhatást a' rendek megtagadák — ellenmondanak minden e' gyűlésen hozott határozatnak 's ünnepléses, nyílt ovást tesznek. Minthogy pedig a' szavazat-képességre nézve érkezett k. k. leiratot a' rendek már elfogadák, ennél fogva az ország ügyésze, ezen ovás és az ovást tevő nemes egyedek kívánsága ellen — t. i. a' nemesség fejenkénti szavazására nézve — ellenovását nyujta be 's ennek a' jegyzőkönyvbe igtatását kérte. Az ülés 2 órakor oszlott el.

Nyolczadik ülés. Ezen ülésben megkezdék azon pontok, kívánatok és sérelmek feletti vitakozásokat, melyek véleményzésül gyűlés kezdetén vá-

*) Különös, hogy Horvátország némely tudósai untalan a' horvát nemzetiségről papoknak 's izgatóság panaszkodnak, hogy a' magyar ezt elnyomni akarja 's most még is — midőn legszebb tér mutatkozott hazai irodalma gyarapítására, ezt kicsinyhitűen mellőzvéni, naplóját latin nyelven nyomtatandja! — Avagy tán Róma elhunyt classicusait támasztandják e' föl e' napló átolvasására, hogy ismét kinok közt haljanak meg. Szerk.

lasztványra bizattak 's melly azokról ez alkalommal kimerítő jelentést adott. Először is a' turopolyai nemesség viszonya Zágrábmegye irányában vétett föl, melly viszonyra nézve a' munkálkodó választvány egy vélekedett: hogy Turopolya nemessége — miként kiváltságlevelében érintetik — Zágrábmegye közgyűlésein fejenként nem szavazhat, hanem az egész nemesi testület csak grófja által képviselhetik; ha mindazáltal ezen véleményjavaslat nem fogadtatnék el, akkor a' választvány részéről indítványoztatik ő felségének egy felírásban aziránti megkérítése: miszerint, valamint Turopolya grófjának megválasztásában csak a' 24 közönség képviselőji vesznek részt, ugy a' zágrábi közgyűléseken 's tisztválasztásokon is csak e' közönségek egyes képviselői birjanak szavazattal. Körös megye követe ezen véleményző alternatívát főlöleg 's következettlennek tartá; mert, ha e' választvány első véleményét, — miszerint t. i. a' turopolyai nemesség a' megyén fejenként nem szavazhat, 's hogy ugyanott csak grófja által képviselheteti magát, olly hiteles alapra építhető, minő a' turopolyai nemesség szabadítéklevele, vajjon minő alapra állíthatja véleménye másik felét, miszerint t. i. ő 24 községi küldöttek által képviseltesenek? Láthatni tehát, mikép ezen alternatíva mindkét része ugyanazon alaptól nem indulhat ki 's ha egyik résznek, például az elsőnek, okai törvényes erejűek, ez esetben a' második rész önként elenyészik; mert midőn az első részben hiteles és megdönthetetlen (?) okokkal állítatik, mikép Turopolya csupán grófja által képviselhetetvén egy szavazattal bír, ugyanakkor a' második részben — az első rész tökéletes ellentétével — szabadságra hagyatik magát 24 egyed által képviselteni; mi ha érvényes leend, akkor nincs semmi ellenok arra: miért ne képviselhetné magát 40, 80, 100, sőt annyi egyed által, mennyi neki tetszik? A' dolog ugy mutatkozik: mintha a' választvány, melly teljesen meggyőződött arról, hogy a' turopolyaiak egyedül grófjuk által képviselhetnek, részökre a' motivált 24 képviselő által különös kegyelemmel akart kedveskedni; holott a' választványnak nem volt feladata, kegyelemosztásról javaslatot fölterjeszteni, hanem a' szőnyegen forgó ügyről véleményét adni; a' kegyelemosztás azok joga, kik a' hatalmat gyakorolják. Szónok azért kívánja: hogy a' választvány véleménye minden alternatíva nélkül terjesztessék ő felsége jóváhagyása alá. K. I. báni táblai ülnök megemlité, hogy a' választvány véleményéhez még az is csatlaló leende: mikép a' turopolyai községek utlevél 's egyéb hivatalos iratoknál fogva saját peséttel el? Egyébiránt az egész kérdés két pontra osztható fel: 1) vajjon a' választvány véleménye méltányolható-e? ha igen, akkor 2) a' turopolyai köznemességre nézve minő képviselési rendszer lesz jövőre megállapítandó. Az első pont eldöntése azon viszonyból származtatható, mellyben van a' nevezett kerület a' megyéhez; mivel pedig kétségtelen azon tény, miszerint Turopolyának külön rendezett tisztviselőse van, mellynek hódol 's újabb időkben már már a' megyék sorába emeltetett, mennyiben saját neve 's pecséte alatt levelez a' megyékkal, sőt maga Zágrábmegye is vele — mint önálló törvényhatósággal, egyenesen közlekedik: ennél fogva a' választvány véleményéhez még az lenne függesztendő, hogy a' turopolyai nemesség szabadítéklevele értelméhez képest a' megyei köz- és tisztválasztási gyűléseken, csak grófja által képviseltessek 's így egy szavazattal bírjon. Mi a' második pontot illeti: erre törvényesen mondassék ki: ha hogy Turopolya nemessége Zágrábmegye hatóságától mindenben épen úgy függ, mint ezen megyének egyéb nemes községei, akkor azoknak is, mint ezeknél törvényes szokásban van, adassék meg a' fejenkénti szavazhatás; ha ellenben a' dolog máskép áll a' turopolyaiakra nézve, akkor irányukban semmi kegyelem-nyilatkozásnak helye nincs, hanem vezettessék vissza szabadítéklevelének ősi használatához, hogy t. i. képviseltesse által folyjon csak a' megyei ügyekbe. — Ezekhez Károlyváros követe csatlá még, hogy a' turopolyaiak a' Helytartótanáchoz fejenkénti szavazásjogukra nézve folyamodtak, mit nem teendettek, ha annak folyvásti használatában lettek volna. Egyébiránt a' küldöttség felolvasott alternatívájában az Eszterházy-féle statutumra 's a' szabadítéklevélre látszik támaszkodni, holott ezen statutum egyedül Turopolya belviszonyira 's nem egyuttal arra is alkalmazható, mellyben van a' megye irányában 's e' szerint a' kérdéses tárgyhban sinórmértékül nem vehető; tehát

egyedül a' szabadíték levél maradt fen alapul, mivel pedig ebben nyilván mondatik, hogy Turopolya kerület a' király, bán és minden bíróság előtt grófja által képviseltessek, mi több századon által így is történt: szónok úgy vélekedik, hogy a' dolog olly világos helyzetében épen semmi ok az alternatívába bocsátkozásra, hanem e' helyett a' nevezett kerület szabadíték-levelének ősi használatára utasítandó. Gr. K. fejtegeté: mikép a' kiváltságoknak kettős tulajdonsága van, hogy t. i. azok, kik illyenekkel megajándékoztatnak, ebeli nyert jogukat gyakorolhassák és hogy azok gyakorlatában senki által ne akadályoztassanak; kérde most már szónok: nem lenne-e az a' turopolyaiak kiváltságos jogának egyenes megtámadtatása, ha ő ezen szabadítékjok ellenében 24 községi választott által lennének kénytelenek magukat képviselteni? ez uton új jogi használat erőtetnek reájok, minek ő hódolai nem kötelesek. Ezekből indulva ki szónok tagadja, hogy a' rendeknek joga lenne a' turopolyaiakra olly valamit határozni, mi azok kiváltságával ellenkezik 's azért kívánja: hogy ősi privilegiumok maga épségében hagyassék; ugyanezért szónok indítványozza, hogy míg a' turopolyai ügy legfelsőbb helyen is elhatározva nem leend, Zágrábmegyében semmi közgyűlés ne tartassék, nehogy ekép újabb kihágásokra alkalom forduljon elő. Érre elnök-bán megjegyzé, mikép ezen javaslat nem a' fenforgó tárgy köréhez tartozik; 's hogy a' megyei közgyűléseken kihágások ne történjenek, arról majd lesz gondoskodás; végre kimondá a' határozatot: minthogy a' rendek egyes akarattal oda nyilatkoznak, hogy a' turopolyai nemességet Zágrábmegye köz- és választó gyűlésein a' fejenkénti szavazás nem illeti, 's hogy ugyanaz ezen gyűléseken szabadítéklevele értelménél fogva grófja által képviselhetetik, ez akaratot határozatnak mondja ki 's ez értelemben fog a' fölterjesztendő felírás is szerkesztetni. (Folyt.)

Pestmegyei évnegyedes közgyűlés.

F. hó 10-én vette kezdetét, szokott f. i. helyettesi elnöklet alatt; mielőtt a' kisgyűlési jegyzőkönyv fölolvastatása 's illetoleg hitelesítettése foganatba vétetnék, kérdé elnök ő maga az öszszegyűlt RR-től: megvannak-e elégedve a' terem újabb rendezésével; mire válaszul adatott, miként a' tisztikar 's főleg a' jegyzőhivatal elhelyezése általján véve igen czélszerűnek találattik; ellenben a' rendek számára kijelölt tér igen szűkre szabottnak látszik, egyszersmind hiányosnak mutatkozik azon rendelkezés is, mihez képest a' terem közepe emeltebb, két oldalról pedig alacsonyabb levén, egy két sor néző az emelvény párkányát elfoglalhatja, mi által a' többiek a' zöld asztal körében történendők láthatásától egészen, a' vitatkozások figyelemmel kísérhetésétől pedig részben el leendnek zárva. Helyesnek ismértetvén az észrevétel, czélszerű javítások fognak tétetni.

A' gyűlés első napja — eltérőleg eddigi szokástól — csupán magányügyek tárgyalatása közben folyt, tanuságul arra, miszerint ns Pestmegye RR-ei ott, hol a' hazát 's nemzetet közvetlenül érdeklő események sürgetőleg nem igénylik a' megyei hatóság föllépését — a' nem közérdekiek terén is kitarotán szoktak munkálkodni. — Először is a' dunatiszai csatornatársaság folyamodása következtében hozott kisgyűlési végzés erősítették meg, minél fogva az illeto szgbírónak meghagyatik, hogy ott és annyiban, hol és minő mértékben ezt a' hazai érdekességű vállalat sikeré megkiváná, segítőleg járuljanak az ügy sikerítéshez. — Következett aztán egy fensőbb leirat, mellyben a' megyének meghagyatik, hogy Cz-r, mindazon eljárásiban, miket a' mult gyűléskor eléfordult váltóhamisítási vád elhárítása 's illetoleg tisztába hozatalára tenni szándékozik — ne gátolassék. Érintett ügyvéd panaszt emelven legfensőbb helyen az ellene tett rövid és szigoru bíraskodásra nézve — szükségessének látta a' nmgu kancellaria emilittük leiratban arra figyelmeztetni P. megyét, hogy a' teendő vizsgálatok alkalmakor másodalispán urtól részleteseb fölvilágosítás szerzettessék. Ezen körülmény alkalmul szolgált első alisp. urnak azon aggodalmas nyilatkozásra, mintha jelen záradék (clausula) által új elv-föállítási czéloztatnék, az tudniillik, miszerint egész megye eljárása fölötti itéletozhatásra egyes tisztviselőnek állításai lennének sinórmértékül használatandók. Miután azonban maga, érdeklött 2od alispán ur kijelenté, hogy a' kérdéses záradékra hihetőleg nem más mint azon körülmény nyújtott alkalmat, miszerint panaszkozó Cz. ügyvéd — vádiratában kelletnél többször is tön említést

szóló nevével, — az aggodalom megszűnt, 's határozattá lön: hogy érintett intézvény használatra az illeto alispánnak kiadassék.

A' középponti vasutvállalat igazgatósága szerette volna hatósága alá tartozóknak tekinteni a' megye által rendelt utbiztosokat; határozatilag kimondatik chezképe, hogy nevezett biztosok csupán csak a' megyének tartoznak közvetlen fölügyeléssel. — Örömmel vehetni észre egy idő óta, mint kezdé P. megye saját házi ügyeit mindinkább rendezgetni; mi által közvetlenül költségkímélés, 's az adózó nép könnyítése éretnek el, közvetve pedig a' megyei hatóságok morális becsé tünik jobban jobban elé 's erősöbül ezen páratlan institutio tekintete. Mert a' legsúlyosb 's talán nem mindig alapnélküli vádak m. szerkezetünk ellen bizonyos rész által onnan is emeltettek, mintha megyénk népszerűsége már azon oknál fogva sem tarthatnának számot, mert ott, hol az élettől közvetlen érintkezésbe jönek, rendezetlenségöknek napnál világosb jeleit szokták adni. Szorosan véve ugyan esekélyesség a' teendők tömegéhez képest azon egykét javítás, miket P. megye keblében létesítetni látunk; azonban erélyes és szemes tisztviselőség folyvásti ellenörködése, 's hol szükség, direct működése idővel e' tekintetben igen szép eredményekre vezethet.

Másod alispán ur figyelmét legközelebb lefolyt idősakban a' rabok ügye nem kis mértékben tartá lefoglalva: a' foglyok elhelyezése, élelmök kiszolgáltatása, fűtés 's főzéshez kívántató tüzfá megannyi tárgy, mik rendeztetést követelnek. Különösen, mi a' főzésnél követett rossz rendszert vagy inkább valamirevaló rendszer hiányát illeti, e' tekintetben évenként közép számítással 140 — 150 ölla pazarlatot el szükségtelenül, mi amugy is eléggé terhelt adózóink sorsát tetemesen súlyosbitotta. E' részben czélszerű változtatások fognak tétetni. (Folyt. k.)

Trencsénymegyei közgyűlés. Mielőtt sept.

29-én tartott évnegyedes közgyűlésünket leirnám, e' lapok 74-dik számában megjelent cikkem kiegészítéséhez meg kell említenem, hogy a' kir. biztos ur által véghezvitt nyomozások befejeztével a' kül megyeiekből alakított rendkívüli törvényszék, 25 egyedre a' bünös szót kimondá, köztük 230 Cs. pártira, több megyei tisztviselővel, és 5 zöld tollas kortesre. Hogy a' nyomozások ez eredménye nem igen leend inyére a' pseudo-oppositionnak, gyanítottuk, de sejdítésünk nem is csalt, mert mostani jelszava, „Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo” 's nincs eset, nincs ármány és alaváló eszköz, melly nem használtatnék e' bün és vád-terhelt párt által a' büntető Nemesis sujtó karja elkerülésére; 's e' esel és ármány szötte inceselkedésnek tulajdonítható, hogy sept 1-sei közgyűlésünkkor, midőn csupán a' dandárok öszszvonulását tárgyzó intézvény vala tanácskozási tárgyul kitűzve, egy felírás erőszakolattott ki, ő felségéhez intézendő: hogy a' tetteseket pártolni kegyeskedjék, ámbár főispán ő méltósága elnököl első alispánhoz intézett hivatalos levelében kijelenté: „hogy ha a' RR. sept. 29-re tűzött évnegyedes közgyűlés előtt egy rendkívüli közgyűlés szükségét látnak, ő kész a' RR. azon kívánságát teljesíteni; de a' vörös pártiak igen jól tudták, hogy ha nem sikerülend nekik jelenleg véletlenül a' többséget kicsikarni, a' megye közönsége nem igen lesz hajlandó dőre kívánságát teljesíteni 's magát következtelenségbe ejteni; mert hogy a' kir. biztos kinevezetése ezuttal nem történt az 1805: 5. t. cz. ellenére, mint némelyek állították, bizonyítják 1ször az aprilis 7-kei közgyűlési jegyzőkönyv köv. szavai: „a' többség mind-által V. L. K. T. abbeli előterjesztését, mikép két pártra oszloán az egész megye, a' kösbejött kicsapongások részrehajlalan nyomozását ezen helyzetben eszközölni leheiden levén 'sat. közakarattal elfogadta, ezáltal világosan ki van mondva a' megye abnormis állapota 's egy felsőbb hatalom befolyásának szüksége. 2) A' junius 10-kei közgyűlés a' paritionale decretumot minden ellenvetés nélkül elfogadá, 's kir. biztos ur hangos éljenekkel fogadtatott; 3) az aug. 6-kei közgyűlésen pedig megelégedésüket is nyilváníták a' RR. a' kir. biztos eljárást felett, és így megfoghatlan, mikép állíthatni, hogy a' kir. biztoság kinevezetése az 1805: 5. t. cz. ellenére történt volna.

Ezeket előrebocsátván lássuk főispán ő mélt. elnökte alatt tartott sept. 29-kei évnegyedes közgyűlésünket. — Az előfordulható inség enyhítését tárgyzó helytartó tanácsú intézvény, még e' gyűlés folytában véleményét beadandó 's főispán ő mélt. el-

nöklése alatt összeülő választványra bízott. Ezután benyújtá első alispán ur bepecsételve az ismertes honti levelet előadván, hogy ámbár e' levél Hontmegye közönségétől van ezímezve, hivatalos pecsét azonban rajta nem levén, ő jónak látá azt felbontatlanul a' megye rendelkezése alá adni; a' levél tüstint felbontatni határozatván, némi vitatkozás után megállapodtunk: hogy levelet ugyan hivatalosnak el nem ismerjük, mert forma dat esse rei, de mivel magányos hírek után tudjuk, hogy Hontmegye abnormis állapotban van, tehát kérjük meg ő felségét, hogy Hontmegyén segítsen; nálunk tehát egy törvénytelenül elnyomott, de törvényességet kérő testület nem bír annyi hitellel, mint magányos személyek, mert — forma dat esse rei. — És eddig nyájas olvasó tanácskozási teremben valánk, mert ha nem is szenvedély, legalább ingerültség nélkül tanácskozáink; ezentul tanácskozási termünk csatáttérre változott, mellyben a' szellemi értelmiség a' durva erőszaknak engedni kénytelenített a' az annyi küzdelem és áldozatok után nehezen kivívott szólásszabadság legyilkoltatott. Ugyanis gr. Cs. L. azon indítványára, hogy miután a' sept. 15-én tartott közgyűlésből tett felírásra még valasz nem érkezett, a' felírás ismételtessék, olly zaj támadt, melly még a' csengeri és tyukodi fogalmakat is felülmúlja; a' Cs. pártiak tudván értelmi kisebbségüket terembe csődített a' megyeház előtti téren veszteglő korteseikben bizván, voksot és éljen O. Cs. lármáztak; a' zöld tollasok ellenben bizván egy előbbi közgyűlés határozatában, mellynek következtében a' nyers tömeg használata tilalmaztatik, okokkal kívánta meggyőzöttetni az ellenfelet a' felírás szükségtelen léterül; a' mindig növekvő zajt főispán ur ő méltósága több ízben kísérté lecsillapítani; de valahányszor valaki a' felírás ellen nyilatkozni készült, elordítá a' tömeg a' vezérek jeladására a' voksot: éljen O. Cs. E' láрма közt az est is közeledvén az elnök szavazatszedő választványt nevezett, ámbár a' főügyész az ellen ovását nyilvánítá, a' jegyzőség pedig több mint 60 szólni kívánót mutatott be; a' zöldtollasok azonban, kik a' megyei határozatban bíztak, látván, hogy egy megyei határozat csakugyan nem ollyan, a' hoi me tan gere, mellyet meg nem változtathatni, a' teremből eltávoztak a' szavazásban részt sem vettek. Ez első napi közgyűlésünk eredménye. (Vége köv.)

Lapszemelvény. (Kimitatás és czáfolat.)
Vannak a' sajtóvilág életkörüben olly mozgalmak is, mellyek följegyveztet leginkább különöségök miatt érdemelnek. Ezeket ittől kiemelni a' megsemmisülési hullámiból a' átadni a' jövődőségnek gyakran megengedhető, néha tanácsos és helyes; mert míg a' nemzetnagyság a' emberi tökélyesbülés emlékjelét nagy gondnal gyűjtetnek mindenfelé; az alatt a' botlások — képünk árnyékai — sokszor nyom nélkül enyésznek el, ugy hogy méltán tarthatnó attól, miszerint az utókor kétkedni fog az átöröklött adatok valódisága a' hitelességök felől a' napi események rajzolóit részrehajlásról vádolandja.

E' rovatba véltük följegyzendőnek legközelebb azon elméskeserű vitát, melly divatlapjaink két jelszike között folyt. Egyikben a' szerkesztő föltűnő nyíltsággal sorolá el azon hibákat, mikbe egyik és másik lapkezeltő, pályafutása közben esik; másikban a' válasz többnyire személyes irányu lön, melly modor csak bizonyos körülmények közt szünik meg sértő lenni. A' vita ezen oldalával semmi közünk; van azonban egy körülmény, melly figyelmet érdemel. Ugyanis a' támadó azt veté — tréfásan — társának szemére, hogy egyszerűég magasztal valakit, más kor ugyanazt földig szeretné leházní; megneveze többi közt egyet, kinek versei egy ízben válogatott szókkal dicsértettek, holott máskor ugyanazon szerző ebéli kitünősége tagadtatott. Mi több, idézve voltak a' szavak, mellyek az érintett dicséretnél használtattak; — s így csak az kétkedhetett volna az állítás valódiságán, ki a' vádolt lapillető számát nem olvasá, vagy annak tartalmát felejté, emellett még a' támadót képesnek tartá ollykorollykor egy kis fillentésre is.

Legjobb lesz vala ennél fogva: okolni a' nyert lezckén, s jövőre nagyobb következtességet tűzni ki. E' helyett a' megtámadott fölhívá ellenfelet: mutatná ez meg, hol dicséret a' vádolt, vagy más valakit említett írónak verseit a' következtelenségről vádolt lapban. — A' fölhívás nem sokáig maradt válasz nélkül, s ki lön jelölve a' szám, mellyben a' mondott dicséret foglaltatik; idéztettek a' szavak — ép azon szerkezetirendben s értelemmel, mellyben

vádemelés alkalmakor használtattak. 'S vajjon mit lön most a' megtámadott, látván mint olvastatik rá saját lapjából a' sententia? Nyilatkozott. 'S miként? mondva hogy a' dicséret csak bizonyos versekre vonatkozik, s nem az illető író összes költeményire általjában.

Ha illy elvekkel kezdünk nyilvánosság elibe lépni: nincs messze egy teremendő új kritika beálló korszaka; mellynek egyik kitünő sajátása leendő, dicsérni valamit, a' nélkül hogy pár hét vagy hónap múlva ezen dicséret, dicséretnek vétetnék.

Eddig, ha azt mondtuk valami műről: talpra esett, szabatos, jó; ez annyit tett, mint dicsérni; jövőre ez másképp leendő, mert ha csak oda nem teszszük, hogy dicsért tárgy nemcsak most jó, midőn bíráljuk, hanem jó, dicséretre méltó marad két három hónap múlva is — ha csak ezt hozzá nem ragasztjuk helyeslésünkhöz, állításunk becsé füstként párolog el s ha mások hivatkozni találnak szavaink értékökre, minmagunk fogjuk azt megsemmisíteni.

Nincs veszedelmesh, mint álelveket irodalomba becsémpészni; ezektől őrizkednünk kell, őrizkednünk főleg kezdő, eléggé még meg nem erősödött, kevéssé kifejtett literatúránknál. Ha minden szó nélkül hagyjuk az illy álokoskodás meghonosításának kísérletbe vételét, felő, nehogy folyvásti emelkedés helyett visszaessünk. Minél gyöngébb valaki, annál hajlóbb minden mutatkozó támaszhoz kapni; így van ez tudomány s irodalomban is. Sokkal bajosabb a' dolgok természetéből merített s el nem vitatható okokkal előállni, mint fölszínről merített látszólagos argumentumokat használni; ez oka, hogy megtámadtatás esetére kiki az után kap, mi hozzá közelebb esik, s ha engedékeny bírálókra számíthat, tiszta aranyként áruolandja azt, mit a' prond közöl hirtelen fölmarkolt.

Ellenben, ha mindjárt kezdetben figyelmessé tétetnek az irodalom küzdés-terének munkásai, miként szigorú bírálat alá esnek állításai s gondos rostálgatás által fog alsztól elkülönített a' való: szemes leszen kiki; kevéssé merész a' megtámadásban s nem annyira önhitt a' megtorlásban.

Csak emlegetjük hogy nincs komoly, elfogulatlan kritika, néha mintegy követeljük ettől is amatortól is, hogy békén s hallgatva tölje a' bírálat sujto-gatásit tán még akkor is, ha elégséges ok nélkül osztoroztatnék: s magunk mind e' mellett haragszunk, ha hibáinkat valaki fölmutatja s a' helyett hogy a' figyelmestétesen okulnánk, durván sujtojuk a' vakmerőt, ki (saját fölfogásunk szerint) illethetetlen személyünket, vagy helyesebben irodalmi gyarlóságinkat napfényre hozni merészle.

Így ne panaszkodjunk komoly, elfogulatlan kritika nem léte miatt; mert gyakori följajdulásink s örökös jogodiságunk (Rechthaberei) legvilágosabb jelei annak, miszerint ép azért vagyunk valódi kritika híjával, mert nem mindnyájan birunk annyi erővel, mennyi annak elviselésére megkívántatnék.

Budapesti napló. (Nov. 13-kán.) Halottak napját mult héten ülték a' keresztények; s mi akkor, mivel de mortuis aut vere aut nihil — különben vége a' történeten valódiságának, rólok nem emlékeztünkde emlékeztünk most az előkről, kik akkor bucsujárast tartottak a' temetőig; kinek volt kedves halottja, meglátogata e' napon s könyeket hullatott sirja fölé, miből új emlényvirágok fognak esirázni; szerelmes párok az elhunyt szülék sirjára mentek hűséget eskenni, s az édes anyák zokogva siraták meg korán elszenderült magzataikat; de az idő folyvást lengeté szellőt, s a' világitványok nem csillogtak olly fényben a' márvány emlékek között mint más években; maga a' nép hátrahagyott látszott a' hantok közti sürgés buzgalomával s csak imitattott pislogott néhány kinyertya a' holtak emlékére. A' temető nagy ezimterem, mellyben jövőjét minlédenki olvashatja, s azért nem csudálkozánk az e' fölött elszomorodtak zokogásin; csak midőn egyegy uszoróssal találkozánk, álmétkodtunk el: mikép lopózhatik ezeknek itt is mosoly ajka kra? Kisfaludy sirja pusztán állt és szomoruan a' többi sir éjjelén. Valaki az itteni dombról alkonnyatkor a' zsidó temető felé tekintve amaz avar szántóföldeket a' tulsó oldalon a' sírkert kókerítésének nézte; illy el-látó sok van a' magyar hazában; azért a' tova robogó gőzmozgonyt is mennydörgésnek vélik. — Értelmi fejlődés tekintetében hasznos czélt látunk t. Balogh Pál ur szándékában, ki tudományos értekezési akademiát szándékozik létre hozni, hol tudósok összejöveteleikkor komoly értekezéseket s vitatkozásokat tartván egymás között, ez által az eszmék surlódásának nyilvános tér nyitnatnék, szóval lesznek érdekesen előadvá azok, miket könyvből gyakran unalommal olvasunk. — Első emlitendőink közül nem hagyhatjuk ki azt, miszerint Kőszeghi B. orvostr. ur több évi fáradozás után a' siketnémák körül szerzett tudományos tapasztalatai nyomán ezeltől pár évvel nyilvános intézet-megnyitásra nyert szabadtéknél fogva most hasznos tervét létesíteni törekszik; s e' buzgóságában a'

megye s ez által felszólítandó törvényhatóságoktól pártoltatván, nagyszerű intézete Nádorunk félszázados ünnepe díszemlékeül fogna megnyitvatni. Czélja ez intézetnek — mint magában értetik — a' némákat beszélőkke, a' siketeket hallókká tenni; vagyis legalább olly használható emberekké képezni, miszerint ne érezhessék magokat s ne tartassanak embertársaik közt legboldogtalanabbaknak. E' tárgyról még bővebben szólani el nem mulasztandjuk. — Mult héten valaki egyik gőzhajón k ü l ö n s helyre zárkozván magát agyonlötte, minő kétségbeesés vihete őt e' helyre s illetoleg tette, bizonyosan nem tudhatni. A' dolgot érdeklőleg annyí figyelmet érdemel, hogy a' gőzhajókon rendszeren játékos czimborságok utazgatnak, kik szép szerével összeülvén, ha járatlan madarat keríthetnek közükbe, azt ugyan derekasan megkoppaszítják; így nem rég egy szerb kétszáz arany sulyától könnyítettet meg; de helyébe ugy hiszszük kettős ólom-suly nehezült keblére. Peston szinte felhasználnak ama pióczák minden alkalmat, de utközben olly rend mellett sokkal könnyebben lehetne akadályozni e' világszalók kereskedését. Kevéssel tartjuk szívtelebbnek ama tettet, miszerint az itteni sírásók halottak kikisértetésekora' legszívzaggatóbb perczben, midőn az elhunyt kedvelt fölöt még dőbörgenek a' sírbázórt göröngyek, ezek rokonitól nem mulasztják el boraválót kunyorálni; melly szemtelenséget bizonyos szabály is szabályozhatná. A' középponti vasut már létének némi életjelenségeit is adá; mult vasárnap nagy sokaság jelenlétében történt meg a' próbautazás rajta Palotáig; létőn pedig Nádor ő fensége, s a' testvér két fővárosi több magas vendég jelenlétében ünneplésesen megnyitvatott; melly alkalommal Pest 14 percz alatt tevő látogatását a' másfélórányi távolságu szomszéd Palotánál, hol sátrak fogadák a' kiszálló vendégeket. — Vasutról levén szó, érdekes megemlitenünk, miszerint a' pesti és fumei vasutársaságok a' vukovár-fumei vasut létesítése végett egyesültek, mint ezt külön czikk terjesztendi elő. Mult vasárnap tréfás módon jöve napfényre egy tolvajság; két be-tyár t. i. az üllői uton lóháton hajtott maga előtt egy szarvasmarhát; egy kocsis utjában arra vetődvén, tréfából így szólítá meg őket: hova hajtjátok marhámat hété? a' két flezók e' véletlen kérdéstől meghökkenve pillanat alatt a' szétágzó utcákba tánt el a' lopott jószágot bitangul hagyván; az így vágószéktől vagy tovasikkasztástul menekült jószágoknak hirtelen gazdája nem akadván a' városmajor udvarára hajtattott be. — Vásárunkra megjelent irodalmi terményül az „Emlékeztet” (mnemotechnica) mutatjuk be olvasóinknak, írta Gy u r i t s Antal; remélljük, ha ezt gyakrabban forgatandják magyaraink, gyakrabban fog-nak megemlékezni m á r ó l h o l n a p r a; az egész tan ára csak 50 kr. pp. s így könnyen megszerezhető; ámbár mint annak idején mondók, nem jó mindig mindenről emlékezni. — Az „Orangyal” vallási Almanach Sujánszky által szerkesztve megjelent, s Emich Gusztávnál 2 pengő forinton kapható. Mint halljuk „Ajándok” czimű zsebkönyv is nem sokára világot látand s így szépeink karácsoni, újévi, név-és születésnapj ajándokban semmi esetre sem látandnak szükségét. — Vásárunk minden remény daczára kevés süikrel halad végéhez, s már első hetével majd egészen bevégzettnek mondhatni; — a' gypaju igen rozszul kelt, legfinomabb egyenyretű mázsája 6 p. frtjával, középszerű 12—15 ft. kétny. 10 ft. olesóbban mint mult vásárkor; a' gubacsot nem igen keresték, köhle 1—2 ftal kelt vásár előtt olesóbban, alattapeedig még ennélis jutányosabban. Mész le-ha s esőkent áron; hamuszir meg szikso kevés nyereséggel járt; juhbörneksem volt kelete, de a' repceolaj valamint gabonafajak magas áron, s csak vége felé lohadt keletük; így a' foszott toll is. Kézműczikkekk rendkívül rozszul keltek. S oka mindennek a' pénzszükség s élelmi drágaság. — Nemzeti színházunkban szombaton, nov. 15. Pecz javára, hérlétszínéssel fog adatni: „Montecchi és Capuletti párt” nagy opera 4 felvonásban Bellinitől.

A m e r i k a .

Mihelyt Braziliába megérkezett a' hir, hogy Peel törvényjavaslata az angol parlamentben elfogadtatott, miszerint a' rabszolga-üzérséggel foglakodó brazili hajók ezentul rablóhajóknak tekintesenek, mind a' két kamra felébredt, s ezen foglakozásnak aljasságáról ugy látszik szégyennel győződik meg; azonban a' nevezett billre nézve minő határozatot vagy ellennyilatkozatot hozott, a' hivatalos tudósítások kimaradta miatt nem tudhatni. A' fiatal császár Riogrande do Sul tartományt akarja meg látogatni, hogy a' lakosok szerencsekívánatit, a' lecsendesített tartomány békéjét illetoleg, elfogadja s császári kegyelmével tetéze az érdemeseket. — A' la platai statusokban még minden előbbi zavaros állapotában van. Az angol és francia felhatalmazottak biztosai Rióba érkezvén ott hajóra szálltak Európába evezőleg, hogy t. i. illető kormányaitól hadierő-szaporitást eszközöljenek ki. A' dolognak e' szerint nem olly hamar leendő vége, mint némely vermes szöhösek hitték.

Az éjszakai statusok polgárit miként az előtt pár hóval a' Mexicóval folytatandó háboru izgatá: ugy most egészen más irányban — a' kereskedés körében hasonló buzgalom által foglaltatnak el, majd minden egyed közvetve vagy közvetlenül az éhező de éhsége megelőzéséről okosan gondoskodó Angliába szállítandó lisztmennyiségnek részint összejújtésében, részint hajókra rakásában fáradoz; már

eddig (oct. 15ig) 39 ezer hordó liszt tétetett hajóra, melyeket mind brittek foglaltak el, Hollandiába pedig 4000 mérő rozs szállított. — Mexicoi tudósítások szerint a kormány és báró Allege de Ciprey francia követ közt lóitatásból eredt özszeütközés kiegyenlítése nem sikerülván, ezen utóbbi magához levé utlevelét, mi által egy ottani lap szerint Franciaországnak szép alkalom nyílt háborút indítani az emberjogok kigunyolásaul.

Portugália.

Spanyol lapok szerint a lissaboni kikötőben három hadi hajó áll fölkészülten, melyek 1000 harcsozó álló csapatot fognak a portugáli szigetekre szállítani, hol, hir szerint, lázadás ütött ki. Az angol lapok pedig Portugália pénzügyi állapotáról írnak hosszas czikkeket, de melyek egymással homlokegyenest ellenkeznek; így a Times ezen ország pénzügyét a legjobb s biztosabb állapotúnak festi; holott a M. Herald és M. Cronicle azt bukásfélben nyilvánol mondják. Mind ezen közlésre a lissaboni lapok csudálkozásukat tudatják, hogy ők mint belakók az itt közlőtekről semmi tudomással sem bírnak. A kormány s egy vasutra vállalkozó angol társaság közti alkudozások végre ohajtott eredménnyel fejeztettek be; Lissabontól Portóig vezető vasútépítésre a szerződés megkötött, mely szerint a társaság ezen általa építendő vonalt 99 esztendőig kezelni s jövedelmeit szedendi; 135 ezer font sterling letétele is kikötött. Azon hir — mintha gr. Tojal pénzügyi minister Loulé marquis idősleányával házasságralépne, közelebbi tudósítások által megczáfoltatik, de ezen czáfolat való csak annyira lehet, mennyire az alap-ok az, melyből kiindult; hogy t. i. gr. Tojal azért nem veheti el az említett kisasszonyt, mert ő 60 a hölgy pedig csak 18 éves; az illy következtetés pedig már sokszor megbukott.

Spanyolország.

A hadi törvényszék azon vádlottak ügyében, kik Narvaez tábornok kocsjára löttek, kimondá itéletét, de mely érvényes csak akkor leend, ha a felebbviteli hadi és tengerészeti fő törvényszékek helyben hagyandják. Ezen ítelet szerint a vádlottak közül 2 agyon foglövetni, egy 10 éves gályarabságra jutand, mindhárom egyszersmind a költségekben elmarasztaltott; három szabadon bocsáttatott; mivel eddigi elkövetett hibával; de a költség-megtérítésben ezek is elmarasztaltak; többi 14 teljesen ártatlannak találtatott. — Barcelona teljesen nyugott, de annál lázab állapotban vannak a tartomány némely kerületei, hol az ujonczsedést a földnép folyvásti ellenállással gátolja. Ennek oka azon kiváltságos jogban keresendő, mely szerint Catalonia a mostani alkotvány kihirdetése előtt minden quintától ment volt, holott az új alkotvány szellemében minden spanyol tartomány azon egy törvény alá helyeztetett, mely a kiváltságosakat hasonló állásba teszi a szabadítéktalanokkal. Catalonia lakosi háború idején mindig legtöbb s legvittebb önkéntest állítanak a csatatérre, mert ezt tenni kötelességöknek ismerék: annál fájdalmasabban veszik most, hogy béke idején is gyermekcik tábori életre s heverésre erőtetnek. Illy körülményben az ayuntamientók magokra vállalják a szükséges ujoncz-szám-kiállítás s e célból közönséges alaplól önkénteseket fogadnak, kik-

nek fizetendő pénzt majda polgárok térítendik meg. Ezen önkéntesek számának s az általok fölemész-tendő költségnek szökkenése végett a polgári testületek a középponti hatóságnak többnyire költött neveket küldenek meg, mint sors által kihuzottakat s értesítésül mellé teszik, hogy e nevek tulajdonosi mind megszöktek. Ezen csalás miatt a sorshuzás alá kerülő ifjuság valódi száma igen csekély, mégis a helyettök fogadott és fogadandó önkéntesek ára magasra szökkent, mivel ilyeneket egyedül Valenciából kerithetni, hogy minden község ki bírja a szökéses számot ilyenekből állítani; ezen önkéntesek rendes jutalma eddig 10 quadrupel = 800 fr. volt, most azonban 25 quadrupelért = 2000 frtért is még szerencse ha kaphatni. Girona kerületben különösen kevés a pénz, a polgárok harczias természetük, a vidék pedig hegyes — ezen kerület parasztjai, kik a katonai özszeírásban foglaltatják, a hatósággal egyesülten — megvetve Breton főkapitány ijesztgetését — a törvény iránti hódolatot megtagadák; s mind ez olly egy akarattal történt, hogy habár a katonai erőnek sikerül is a törvény iránti tiszteletet kieszközleni, ezen lépés mindazáltal csak pillanatnyi lesz s az özszes polgárság csak a népszerületen törvény módosításával lesz lecsendesíthető.

Franciaország.

Franciaország kancellárja s a pairkamrai fő referendár Lajos Filóptól levelet kaptak, melyben felszólítatnak, hogy magokat készen tartásuk első híradásra a tuillieriakban megjelenhetésre, hol Joinville hercegné szülésén jelen legyenek. — Oct. 29én kelt kir. rendelvén Martin igazságügyi és cultusminisztert, és Mackau tengerészügyi minisztert, s aladmirálta becsületrend nagy keresztjével ajándékozta meg. — A francziák türelmüket veszték már azon szöszaporítás miatt, mit az angolok az algiri ügyre nézve szünetlenül felhordanak ellenök s alkalmat vesznek hasonló modorban működtetni a saját az angol emberszeretetet s népjogi tiszteletet érintőleg. Mit! — kérde egy lap — vajjon nem zsakmányolták e ki az angolok Indiát? miként ezt az egész világ tudja, Afghanistanist és Beludzisztánt elpusztíták, a hollandoktól elrablák legjövendmezőbb telepítvényeiket; befeszkelék magukat Malta, Gibraltar, Corfa és Helgolandba; tengeren és szárazon mindenütt vérben fürdöttek; s mégis, mivel Franciaország magát Algirban megerősíteni akarja, mivel Madagascarra nézve igényt tart, s ezen szigeten nyert sérelmiért elégtételt akar venni, más is az angolok által leölt francia katonák tetemeit. Hogy Abdelkader és az arabok egész a végsőig védelmezik magukat, ez magyarázatot nem kíván, mert itt az islam (mohammedanizmus) csatáz a keresztényenség ellen, a durva miveletlenség a polgárisodás ellen. Nem is akarják a szives francziák Abdelkaderőt sem repkényit, sem hadi dicsőségét elrabolni; de a gondviselés könyvében írva van, hogy az izlam elenyészik s északi Afrika meg fog tisztítani a corsároktól (rablóktól). Hamar feledékbe ment, mit szenvedett Európa s az egész keresztényiség száradok óta ezen rabló tartományoktól stb. — A tengerészeti departementnak a touloni arsenal leégte által okozott kár most hivatalosan közzé tétetett, ugyanis az, a vizsgáló küldöttség jelentése szerint 3,165,000

franka tétetik, ebből 834,000 az épületekre, s 2,042,957 fr. a fára számittatik; ennél fogva egy királyi rendelvénny ennyi pénz erejéig hitelre szabadítja fel a ministeriumot — fentartva a kamrák jóváhagyási jogát. — Algirból érkezett tudósítások megtörténtnek jelentik azt, mitől a francziák előre féltek; az egész tartomány lázadási állapotban van; az eddig békében élt törzsek is — a mint a csatatéren levagdalt francziák láncsára vont fejeit magok előtt hordoztatni láták s egyszersmind hallák a biztató szót, hogy Algir csak most lehet tökéletesen szabad, ha t. i. e szép alkalmat el nem szalasztja, — mind felzendültek s csak kevés maradt meg a francziák iránti hűségben Algir város környékén.

Anglia.

A M. Advertiser egyik száma szerint Dublinban kir. kincstári rendelvénny hirdettetett ki, melly-nél fogva nov. 1től az idegen gabona Irland minden kikötőibe vámentesen hozhatatik be. Ezen közlés hitelességét a M. Herald kétségbe vonja; a Globe ellenben hozzá teszi: hogy a city zavart körében igen nevezetes hír kering, azon föltételeket tartalmazó, melyek alatt idegen gabona és liszt belföldi használatra egy minélelőbb megjelenendő k. rendelvénny szerint a hármias ország minden kikötőibe behozhatók; a nevezett lap — ha jól van értesítve — még az ujan szabályozott vámjegyzéket is közli a behozandó gabonára, melly szerint 1 quarter buzaért 4 silling, árpaért 2, zabért 1, babért, lencseért 2, egy zsák lisztért szinte 2 silling lesz fizetendő s ha mostani vámmal hasonlatba ejtetik ez áresökkenés, nem kis különbség tűnik elé, minthogy a fenálló gabonátörvények szerint egy quarter buzaért 16 silling (nyolcz pengő fr.) vám vétetett. Az angol aristokratának nevezetes része e törvényeket mindig kitűnőleg védelmezé az iparosztálybeliek megtámadásai ellen s mivel most illy tetemes esökkenésben is megegyezik, sőt eszközöli azt, ez arra mutat: hogy Európa bekövetkező télen általános élelmi szükségnek néz elibe, minek elhárításául eleve komolyan gondolkozni minden hatóságnak fő kötelessége. Anglia számára, miként amerikai rovatunk alatt említve van, az északi státusokból 170 ezer hordó liszt szállittatik, ezenfelül 150 ezer hordó Canadából és 60 ezer quarter a keleti tenger-partvidékről s ezen szállitványokon kívül a királyság keblében is 1 millió quarter készen áll a beállandó szükség esetére s még is mind ezen czélszerű rendelkezés ellenére is Londonban 4 fontos buza kenyér oct. 29én 1/2 pennnyel fölebb emeltetett s az ugynevezett olcsó kenyér most már 8 1/2 pennny árultatik; szebb fehér kenyér pedig 9 1/2 — 10 pence = 30 pkr. vétetik. — Irlandból naponkint aggodalmas tudósítások érkeznek a burgonya-mételeyről, mely e természetvénny — mint az irlandi szegény pór egyedüli táplálékát — egyetlen kerületben sem kimélte meg; ekép Irland legközelebb áll a veszélyhez s épen ezért némely tory lapok hibául tulajdonítják O'Connellnek, hogy illy aggodalmas körülmények közt látván a népet — a közelebb mult repeal heti ülésében még is százféle dolgokat említve bár — ezen tárgyat távolról sem érinté; némelyek pedig épen ezért nem tartják a veszélyt olly ijesztőnek, mint festik, mert máskép a népet olly hévvel szerető ösz izgató ennyire meg nem feledkeznek arról.

90dik szám.

ÉRTESÍTŐ.

1845.

Gőzhajózási jelentés.

I. Dunai gőzhajózás.

Bécsből Pest felé mindennap délután indul egy gőzös; északra Pozsonyban marad s másnap reggeli 6 órakor folytatja útját Pestig. Pestről Bécs felé indul szinte mindennap reggeli 7 órakor egy gőzös. Pestről Zimony felé kedden és pénteken reggeli 6 órakor a kedden induló gőzös úgy le mind fölfelé jártában a Dráva egy darabját is áthajózza, s Eszék alatt megállapodván útját folytatja. Pestről Drenkóvára indul minden vasárnap és szerdán reggeli 6 órakor; a november 2kai és 16kai menet egész Konstantinápolyig terjed az oláh részén; a november 9kei pedig a török parti részén.

II. Tisza gőzhajózás.

Minden hétfőn azonnal a Pestről jött gőzös megérkezte után, indul egy gőzös Ujvidékről Titel felé, s innen Szegednek tart, hova szerdán este érkezik meg. Részletes tudósítások a dunai és tisza gőzhajózásról szereshetők Pesten a gőzhajózási hivatalban. Pest, novemberben 1845. Gőzhajózási hivatal. 2—2

— Különféle legszebb s legritkább fajú beszéző papagályok és szelid rajmok-hul új szállítást kapott e napokban, melyek valamint egyéb társas madarai nemcsak megzemlélhetők aldunasoron a hajóhídon alul 49 számalatti Kassalik-házban, hanem jutányosáron meg is szereshetők. Scheldge György. 3—3

Hirdetvény.

A nagyméltóságú magyar kir. udv. kincstár rendelése következtében közhírré tétetik: hogy miután a bácsi kir. Ferencz csatornának első mérnöke ugyanazon csatornának meghosszabbítási munkálatainál tökéletesen elfoglaltatva és azért a már létező csatorna körüli rendszeres hivatalbeli működéseitől fölmentetve levén — annak helyébe azon csatornának Monostorszeztől Kuláig terjedő vonala fölötti felügyelésére és a többi ezen vonalt illető tiszti munkát bevezetésére az érintett csatorna-meghosszabbítási munkálatok teljes bevé-

geztéig egy ideigleni mérnök felállításá 500 pengő forintnyi évenkénti fizetéssel és írószerekre 8 pengő forintnyi özszev-gel felsőbb helyen helyben hagyva va-gyon — kik ezen állomásra alkalmoztatni kívánnak, ebeli kellőleg ellátott folya-modványaitak legfeljebb folyó évi december hó 16dikáig a nagym. magyar kir. udvari kincstárnak benyújtani s azokban magokat valamint elméleti tehetségeik, mérnöki kiképezetéseik, ugy eddig tett szolgálataik s az e tájon di-vatózó nyelvekbeni jártasságuk iránt igazolni ezennel felszólítatnak. 3—3

Dunaviz állás november 10kén: 5' 3" 9" az 0 fölött.

Statuspapir- és részvény-árkelet. Bécs, nov. 8kán.

bankrésztvény:	1604 fr.	pesti lánczhíd-részvény	140 frt
1834ki 500 p.frtos kölesön:	807 1/2 „	bécs-glognitzai vasut	136 „
1839ki 250 p.frt.	325 „	pozsony-nagyszombati	88 1/4 „
Eszterházy 40 fr. sorskötel.	58 1/2 „	középponti . . . . . (100 fr.)	109 1/2 „
cs. kir. arany 4 fr. 36 kr.	„	duna-gőzhajózási	685 „

Szerkeszti: Helmezy. — Nyomatja: Trattner-Károlyi uri-utca 453.